

Nesibaigiantis dr. Meilės Lukšienės šimtmetis

Habil. dr. Meilės Lukšienės 100-osios gimimo metinėms įamžinti skirti UNESCO minimų sukakčių 2013 metai prabėgo greitai – nespėta padaryti daugelio darbų, kurių reikšmingumas išryškėjo gilinantis į Jos rašytinį palikimą, darbus, veiklas, atvėrusias kelią į Lietuvos Nepriklausomybės atgavimą ir Tautinę mokyklą. Išsakytos ir dar neišsakytos, išgirstos ir dr. M. Lukšienės mintys, jos stoiška, ori laikysena sudėtingiausiose situacijose ginant Tautos, švietimo idealus ir vertybes lieka ją pažinojusiųjų, bendražygių širdyse. Tai ateities darbai ir įsipareigojimai.

Šiandien norime pateikti skaitytojui garbių žmonių (mokslininkų, mokytojų, studentų) minčių, kurios buvo skirtos dr. Meilei Lukšienei pristatant Lietuvos edukologijos universiteto mokslinio žurnalo „Pedagogika“ 111 ir 112 tomus, skirtus Jos šimtmečiui paminėti.

„Pedagogikos“ žurnale publikuotus tekstus pristatė Lietuvos Respublikos Seimo narys, dr. M. Lukšienės bendražygis, buvęs lietuvių kalbos mokytojas Valentinas Stundys, prof. dr. Sigutė Radzevičienė ir prof. habil. dr. Elvyda Martišauskienė.

V. Stundys 2014 m. vasario 27 dieną Lietuvos edukologijos universitete, dr. Meilės Lukšienės vardinėje auditorijoje, teigė, kad „Dr. M. Lukšienė – mūsų kultūros išskirtinumas, jos fenomenas, šimtmečių asmenybė, gebėjusi paprastai ir iš esmės kalbėti apie sudėtingiausius sociokultūrinius pokyčius, savo veikla ir idėjomis veikusi dabarties permainas. Ji – mūsų Kovo Respublikos švietimo sistemos kūrėja, jos krypties pagrindėja ir tautinės mokyklos puoselėtoja.

Džiugu, kad Doktorė ir jos idėjos ne tik prisimenamos, aiškinamos ir vertinamos, bet be jokių išlygų pripažįstamos kaip lėmusios ir tebelemiančios Lietuvos raidos kryptį. Doktorės šimtmetis yra nesibaigiantis – jos idėjų šiuolaikiškumas ir prometėjiškumas vis dar niekieno nepranokstamas, nepaneigiamas. Jos asmenybės galia mus ir šiandien tebeveikia, mes vis pasimatuojuame tyrinėdami Jos darbus ir tekstus, vis ieškome Jos darbuose atsakymų į aktualiausius klausimus. Apskritai, Doktorė formavo švietimo diskurso bei politikos kultūrą Lietuvoje, nuolat reflektuodama švietimo ir dabarties, švietimo ir ateities įtampas, naujas grėsmes, negailestingai konstruktyviai diskutuodama su įvairiais politikos nuokrypiais ir perlenkimais. Ji – esmės žmogus.

Džiugu, kad LEU, Jos bendražygiai yra sutelkti Doktorės mokymo ir jos rūpesčio žmogaus, tautos ir valstybės ateitimi. Universiteto „Pedagogikos“ leidiniai yra svarbūs

ir edukologijai, ir mūsų švietimo dabarčiai. Juose vertinamos, analizuojamos ir apibendrinamos Daktarės idėjos. Jos tekstai – kol kas ne tiek kultūros istorija, bet gyvybiškai svarbūs ir aktualūs, pralenkiantys epochą. Jos sukurtas švietimo konceptas reikalauja tyrėjų atidos ir dėmesio, o patys Daktarės darbai darbeliai daugialypiai, įvairūs, vientisesni ir fragmentiški, populiarūs ir akademiški, bet nuosekliai grindžiami vientisa žmogaus, kultūros ir švietimo samprata, laisvos Lietuvos vizija.

„Pedagogikos“ 111 tome publikuojamos proginės šimtmečio iškilnių kalbos, keturių autorių M. Lukšienės idėjų įžvalgos bei keli moksliniai teminiai straipsniai. Taigi keli žodžiai apie įžvalgas, kurių autoriai yra dr. K. Stoškus, prof. A. Gaižutis, dr. D. Kuolys ir habil. dr. V. Daujotytė. Skirtingų mokslininkų apibendrinimai skirtingais aspektais, tačiau sutekantys į vieną centrą – Daktarės idėjų neblėstantį gyvybingumą ir aktualumą. Perinterpretuoti rizikinga, nes visada atsiremi ir į savo patirtį ir požiūrį. Taigi trumpai apie kiekvieną įžvalgą.

Visi keturi autoriai be išlygų pripažįsta, kad Daktarė yra vienas iš paskutinių mūsų mohikanų, globali europinė figūra, tautos sodininkė (pagal filosofą O. Spenglerį), daugiašakė, daugiabriaunė asmenybė. Dar pridurtume – jos svarbos, reikšmės ir įtakos niekas kitas dar nepajėgė pranokti ar Jos autoritetui prilygti. Neturime šiandien tokio masto asmenybės, kurios pozicija lemtų sudėtingiausias socialines transformacijas. Švietimas Jai visada yra ateitį formuojanti utopija. Ir pirmoji mūsų Švietimo koncepcija teigia, kad tik tada švietimas atliks savo paskirtį, jei lenks bendrąją visuomenės raidą. Taigi nuolat būti avangarde – kitaip nebus pažangos, o tekalbėsime apie procedūras, technikas ir mechaniką. Daktarė nuosekliai teigė švietimo pirmenybiškumą, pasitraukusi iš aktyvios veiklos, nerimo dėl švietimo ambicijų seklumo ir klystkelių.

Visi keturi autoriai aiškina ir Daktarės orios laikysenos, jos nepriklausomumo ir įsipareigojimo tautai ištakas ir ją lėmusius veiksnius. Šeima, intelektualinė aplinka, Vasario Respublikos idealai ir autoritetai suformavo gilią pareigos tautai pajautą. Visi sutaria, kad todėl Daktarės idėjų epicentras – tautos išlikimas pasaulyje. Jos politinė valstybės raidos programa – nacionalinė laisvo ir oraus žmogaus ugdymo programa, galinti laiduoti tautos ir valstybės gyvybingą ateitį. Ši programa tebėra siekiamybė – ne utopija, ne donkichotizmas, o būtinybė. Tautokūra ir tautosauga – mūsų tebesitęsianti pareiga.

1988 metais M. Lukšienė rašė: „Trys sandai – žmogus, kultūra, visuomenė – nuolatos besisukantis ratas. Užtat į švietimo sistemą negalima žiūrėti kaip į atskirą dalyką – būtina sieti su kultūros kontekstu. Tai viena. Antra, itin svarbu žmogaus moralė, žmogiškumo etalonas. Kultūra be žmogiškumo etalono tampa tikta technika, priemone.“ Kontekstualumas ir esmės – tautos ir žmogiškumo šerdies – saugojimas yra principinė švietimo raidos nuostata.

K. Stoškus straipsnyje įtikinamai argumentuoja pačios M. Lukšienės kilnios laikysenos ir viso gyvenimo orumo savastį: keičiantis socialinėms-ekonominėms-politinėms sąlygoms, Daktarė išliko nuosekli ir pasirinko gyvenimą „dėl tautos namų“ ir gyvenimą su savo tauta. Daktarės pasirinkimas įtikinamas, autorius sugretina Jos ir T. Venclovo

pasirinkimų skirtybes okupuotoje Lietuvoje – vienas tėvynėje, kitas egzilyje. Kur kas sudėtingiau išlikti oriam režimo sąlygomis. Straipsnio autorius išryškina M. Lukšienės dėmesį kultūrinės tapatybės puoselėjimui, doroviniams švietimo principams. K. Stoškus originaliai interpretuoja Daktarės dažnai vartojamą orumo imperatyvą kaip vieną iš svarbiausių švietimo siekių, galinčių užtikrinti tautos gyvybingumą. Orumo šerdis – tautos kultūra (šeima, kalba, menas, mokslas, visa mūsų humanistika). Filosofas atkreipia dėmesį jau į Daktarės keltą, gan anksti formuluotą klausimą, kaip išlikti, kaip neprarasti savo tapatybės. Mažai tautai šis klausimas globalėjančiame pasaulyje yra egzistencinis. „<...> mūsų tapatybė iš esmės priklauso tik nuo mūsų apsisprendimo, mūsų valios, mūsų ryšio su savo kultūra ir moralinės atsakomybės“, – apibendrina K. Stoškus – o tai švietimo rūpesčių laukas. Tokia buvo Daktarės pozicija.

Prof. A. Gaižutis, aptardamas šiuolaikinio globalaus pasaulio sumaištis ir rizikas, pažeria įdomių M. Lukšienės idėjų vertinimų ir švietimo raidos išvalgų. Autorius pastebi istorinį Daktarės veiklos ir mokslinės kūrybos inovatyvumą, Jos įtaką Lietuvos edukologijos raidai ir jos modernizacijai, posūkiui nuo ideologizuotų lozungų į sudėtingos švietimo problematikos analizę. A. Gaižutis pripažįsta, kad M. Lukšienė „tarp edukologų pasuko kita linkme, suprasdama visos švietimo sistemos sudėtingumą“ bei gerai išmanydama naujas europines šio mokslo tendencijas, susitelkdama į ugdymo siekius, tikslus, turinį ir prasmę. Profesorius tiksliai fiksuoja M. Lukšienės kuriamo švietimo sistemos fundamentalias atramas: švietimo sistema neatsiejama nuo požiūrio į žmogų, bendruomenę, tautą ir valstybę; asmenybės ugdymas turi būti nuosekliai susietas su visuomenės vizija; demokratizavimas, humanizavimas bei laisvo atsakingo žmogaus ugdymas – tai bazinės naujos švietimo politikos nuostatos.

Dr. D. Kuolys, pirmasis Kovo Respublikos švietimo ir kultūros ministras, Daktarės bendražygis, kuriam teko atsakomybė pradėti Jos idėjų įgyvendinimą transformuojant totalitarinę švietimo sistemą į demokratinę, pagrįstą laisvo žmogaus ir laisvos tautos ugdymo paradigma. Todėl visiškai suprantamas D. Kuolio dėmesys ugdymui, laisvei kaip M. Lukšienės programai. Buvęs ministras pateikia įdomią prof. S. Šalkauskio ir Daktarės laikysenos paralelių interpretaciją. Autorius teigia, kad XX a. pabaigoje pagrindines S. Šalkauskio idėjas ir jo moralinę laikyseną atgaivino M. Lukšienė. A. Smetonos valdymo metais profesorius nuosekliai gynė demokratijos idealus ir laisvo žmogaus idėją. Taip pat elgėsi ir Daktarė Kovo Lietuvoje, drąsiai polemizuodama dėl švietimo ir valstybės raidos vizijos su kiekvienos kadencijos valdančiaisiais ar prezidentais ir gindama laisvo žmogaus ugdymo projektą. M. Lukšienės teigimu, švietimo reforma – tai savo valstybės, savo demokratinės visuomenės kūrimas, tai tautos ugdymas laisvei. Tautos išlikimą Daktarė siejo su švietimo galia ugdyti(s) žmogaus ir visuomenės savivertę ir savigarbą.

Habil. dr. V. Daujotytė straipsnyje „Literatūra kaip egzistencinis rūpestis“ aptaria Daktarės literatūros tyrimus, Jos metodologinį principingumą ir nuoseklumą, dėstytojos darbo universitete ypatumus okupacijos aplinkybėmis. Lituanistinė M. Lukšienės patirtis tiesė pamatus jos sampratai, kad švietimas ir kultūra yra egzistencinės tautos išlikimo

atramos (valstybė yra priklausoma nuo švietimo ir kultūros, o ne atvirksčiai, kaip yra įprasta), kultūros nenutrūkstamumas yra įpareigojantis. Taikliai pastebi V. Daujotytė, bandydama suprasti Doktorės dvasines patirtis: „Meilė Lukšienė neabejojo, kad reikia kelio, kuriuo eidami atsistotume ant savo kojų, remtumės savo mąstymo ir kūrybos ištekliais. Ji sujungė laisvą, kūrybišką, mąslų žmogų kaip ugdymo siekiamybę su nepriklausoma valstybe.“

Dr. M. Lukšienės kūrybinis palikimas, Jos gyvenimas, nusitęsęs per penkias okupacijas, – nesenstantis pavyzdys mūsų dabarčiai, švietimo kaitai ir valstybės ateičiai. Doktorė primygtinai kartojo, kad, jeigu nenorime būti paskutiniausieji Europoje, privalome susitelkti į švietimą kaip į ateitį lemiančią investiciją. Lietuva – švietimo pastangomis kuriama laisvų piliečių bendrija, visų santalka.“

Pristatydama mokslininkų, studentų magistrantų, doktorantų, mokytojų įvairiais aspektais tyrinėtus dr. M. Lukšienės darbus, idėjas prof. S. Radzevičienė teigė, jog pateiktos mintys yra neįkainojamas turtas, tobulinant švietimą, apmąstant išvalgas, praeities, dabarties, ateities. „Tai – visą mokslo diskursą apie M. Lukšienės asmenybę ir jos mokslo veiklą įvedantys pastebėjimai. Jie apima ir Lietuvos pedagogikos mokslo istoriją, esmę, ir moderniąją perspektyvą. Be galo aktualu tai, kad M. Lukšienės pedagogikos mokslo išvalgos ne tik veikė, tebeveikia visuomenės gyvenimą ugdymo srityje, bet ir provokuoja nuolatiniams pokyčiams, tobulėjimui, fokusuoja mokslo mintį tradicijos ir modernumo santalkai.

„Pedagogikos“ mokslo darbų 111 tomo antrajame skyriuje „M. Lukšienės mokslinio palikimo tyrinėjimai“ pateiktos publikacijos fokusuoja mokslo mintį į šiandienos visuomenei labai aktualias savimonės atvertis, tautos savimonę. Šis skyrius apima labai platų problemų spektrą: Palmira Jucevičienė susitelkia į pedagogikos ir edukologijos sąsajas bei individualias skartis; Ona Tijūnėlienė – istorinius Edukacinės komisijos tyrimus; Marijona Barkauskaitė – tvariąsias vertybes, aksiologinę pedagogikos, edukologijos esmę; Ramunė Bruzgevičienė ir Jolanta Pusčienė – šiandien labai aktualų lyderystės fenomeną, saistomą laiko, brandos ir vizijos svarbos; Elvyda Martišauskienė – dvasinio ugdymo svarbą.

Apibendrintai galima būtų pasakyti, kad, pasitelkus įvairius mokslo žvalgos aspektus, keliamos mintys aktualizuoja problemas, su kuriomis akistaton stoja šiandienė Lietuvos visuomenė, proteguojanti pragmatišką gyvenimą ir neretai išgyvenanti dvasinės savimonės stoką. Apie tai perspėja įvairūs socialinių mokslų konceptai. Meilės Lukšienės mokslo darbų retrospektyva liudija suaktyvėjusią mokslinę ir pilietinę inteligentijos laikyseną.

Pastebėtina, kad Meilės Lukšienės palikimui skirti tyrinėjimai yra inovatyvūs: čia pirmąsyk susistemunami, analizuojami ir šiuolaikiškai įveiksinami pedagogės ir mokslininkės darbai, jos idėjos.

Meilės Lukšienės paveldui skirtas leidinys – ne straipsnių rinkinys, o išsami, išvalgi diachroninio ir sinchroninio tyrinėjimo dermė. Žvilgsnis laike ir būtyje, iškeliant tvariusius aksiologinius orientyrus.“

Pristatydama mokslo darbų žurnalo „Pedagogika“ 112 tomą prof. habil. dr. E. Martišauskienė reflektuodama savo pedagoginę veiklą pedagogikos paskaitose ir seminauose studentams (bakalaurantams, magistrantams, doktorantams) ir mokytojams, tvirtai įsitikinusi ir remdamasi mokslinėmis išvalgomis teigia, kad „ugdymo procese atpažįstamos M. Lukšienės idėjos dabarties ugdymo kontekstuose. Doktorė, taip Meilė Lukšienė dažniausiai vadinta ir įsiamžinusi dabarties švietimo srityje, simbolizuoja ne vien Jos turėtą mokslo laipsnį, bet ir gydymą, tik ne kūno – dvasios. Gal todėl šis vardas taip Jai pritarė, kad pradinė *doctor* prasmė lotynų kalboje – mokytojas, o iškiliausi žmonės dažnai vienaip ar kitaip susisieja su ugdymu, humaniškiausia, bet ir sudėtingiausia veikla, kuri gali lemti ne tik atskirų asmenų, bet ir tautų gyvenimą, akivaizdžiausiai tiesia kelius į ateitį.

Todėl švietimo reforma keičiantis politinei sistemai su visu jos ideologiniu antstatu tampa pamatiniu naujos visuomenės kūrimo dalyku, kartu suprantant, kad klaidos kelio pradžioje gali būti lemtingos. Lietuvai pasisekė, nes švietimo reformos idėjos kilo anksčiau nei buvo atkurta Nepriklausomybė, bet ir jų iniciatorė – epochos lygmens mokslininkė, kuri reformą statė ant konceptualių, giluminių žmogaus ir kultūros sąsajų, įgalinančių ugdytojus ir ugdytinius gaivinti(s) bei įprasminti istorinę žmoniškumo sklaidą naujuose kontekstuose. Tai jau švietimo kaitos garantas, ateities gairė esančioms ir ateisiančioms kartoms. Ji akivaizdi naujausiuose švietimo dokumentuose (*Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija*), tęsiančiuose švietimo reformos pradininkės prof. habil. dr. Meilės Lukšienės Lietuvos švietimo koncepcijoje iškeltas idėjas. Bet jos gali likti tik išorine, saugia deklaracija, jei netaps kasdieniu ugdytojų ir ugdytinių siekiu. Tad apie švietimo reformos idėjų gyvybingumą daugiausia byloja realizacija dabarties mokykloje. Jų kuklus aidas, nes tik dalis straipsnių pateko į šiuos Pedagogikos tomus, šiandien išsaina pas skaitytojus, kad žadintų ir brandintų naujas idėjas, tiesiančias kelius į gyvas širdis.

112 tomas sudėtas iš 4 dalių. Pirmoji – „Profesionalaus ugdymo proceso kūrėjo link“. Kaip žinia, P. Ramsdeno žodžiais tariant, profesionalumo skiriamasis bruožas – veiklos rėmimas teorija. Tai svarbi mintis ugdytojams, nes mokytojo profesija dažnai grindžiama pašaukimu, daugiau saistomu su prigimties linkimais. Todėl turėtų sudominti E. Urnėžienės susistemintos M. Lukšienės mintys apie mokytojo asmenybę, puoselėjančią darbo etosą, turinčią gerą profesinį pasirengimą, konceptualų mąstymą ir kt., o ir apie ją pačią kaip mokytoją, visą gyvenimą nuosekliai supratimu ir atjauta taurinusią moralinius santykius. Jie skleidžiasi plačiame kontekste, ypač numatant švietimo kaitos procesus, „siejant Lietuvos raidą su dinamiškos, mobilios, prisitaikančios, atviros įvairių kultūrų tradicijoms ir pokyčiams visuomenės kūrimo perspektyva“ (p. 22), kuri šiame tome konkretizuojama L. Chodzkienės straipsnyje „Tarpkultūrinės edukacijos svarba rengiant pedagogus: teorinės išvalgos“, įvairiais aspektais grindžiant aktualią, tiksliau aktualiausią, idėją, kad „Lietuva gali tapti ir išlikti savimi tik per kultūrą“ (p. 28). Iš kitos perspektyvos, kaip muzikinė veikla plėtojamos būsimų muzikos mokytojų bendrosios kompetencijos, žvelgiama į kultūrą J. Lasauskienės straipsnyje, grindžiamame M. Lukšienės atvirojo

mokymo įžvalgomis, eksperimentiškai patvirtinančiomis jų gyvybingumą. Į pagalbą pedagogo profesiniam tobulėjimui skinasi kelių supervizija, kaip profesinės praktikos konsultavimas, kurio efektyvumą tyrimu grindžia L. Abromaitienė, savo ieškojimų moto pasirinkusi M. Lukšienės mintį, kad „buvimas žmogumi ir prisiimta pareigybė įpareigoja nuolat save kontroliuoti ir augti“ (p. 32).

Antroji dalis – „Mokyklos ir tikrovės dialogai“ – vėlgi kreipia mintį į tai, kaip M. Lukšienės keltos idėjos pulsuoja šiuolaikinėje mokykloje. „Jei sakome, kad mokykla ruošia gyvenimui, tai turime atminti, kad ne vien šios valandos tikrovei, o turimai jos vizijai“ (p. 49), prie kurios gali artinti vienas alternatyviojo ugdymo turinio proceso projektavimo atvejų – produktyvusis mokymasis, padedantis atliepti vaiko individualius poreikius, mokymąsi mokykloje derinant su mokymusi realiose aplinkose. Autorės L. Žadeikaitė ir A. Petruškevičiūtė empiriškai pagrindžia šio modelio taikymo privalumus mokytojams ir mokiniams, numato būtinas sąlygas jo plėtrai. V. Salienė mokyklos ir tikrovės dialogą plėtoja per lietuvių kalbos ir literatūros mokytojų prizmę, palygindama būsimų lietuvių kalbos ir literatūros mokytojų požiūrį į profesinę veiklą, jos prielaidų svarbos supratimą su jau dirbančių lituanistų lūkesčiais laisvojo ugdymo paradigmos kontekste. Autorės tyrimai rodo, kad būsimi mokytojai daugiau atitinka laisvojo ugdymo paradigmos nuostatas, bet didelį poveikį daro turima patirtis ir amžiaus tarpsnio ypatumai. Tuo tarpu mokytojams lituanistams laisvojo ugdymo paradigmos idėjos tiek svarbios, kiek tai neprieštarauja klasikiniam ugdymo modeliui. Šiame skyriuje aptariamos ir jautrios paauglių socializacijos problemos. Š. Šniro tyrimai atskleidė, kad 15–16 metų paaugliai lyties požiūriu nesiskiria nenuolaidumu, gebėjimu pareikalauti, nesijautimu kaltam, iš esmės neigiamomis asmenybės savybėmis, vis dėlto vaikinai atsparesni kritikai, nesėkmėms, daugiau pasitikintys, o merginos – jautresnės, labiau geba paprašyti paslaugos. R. Malinausko ir A. Akelaičio tyrimai rodo, kad berniukų ir mergaičių vertybių raiška per kūno kultūros pamokas taip pat statistiškai reikšmingai skiriasi.

Trečioji dalis – „Tradicijos ir inovatyvumo sankirtos“ – apima platų temų ir tiriamųjų amžiaus spektrą – nuo kūdikių namų iki pedagogo kvalifikaciją teikiančių perkvalifikavimo studijų. Jei kūdikių namų sakytinės kalbos analizė, A. Preikšaitienės, V. S. Glebuvičienės, A. Mazolevskienės duomenimis, verčia susirūpinti, tai P. Pečiuliauskienės ir A. Saylik tyrimas rodo, kad pradinių klasių mokinių kūrybingumui ir raštingumui teigiamą poveikį daro interaktyviosios lentos, kaip papildomos mokymosi priemonės, naudojimas, nors kūrybingumo ir technologijų santykis vertinamas prieštarinčiai. Meninio ugdymo paradigmos modernizavimą istorinio tęsimumo principu V. Matonis sieja su meno svarbos tradicijai suldyti su dabartimi supratimu, kad menininkai, M. Lukšienės žodžiais tariant, „kurdami gebėtų mąstyti savosios kultūros visumos lygmenyje, gebėtų išvelgti jos raidos kryptis“ (p. 101), kad formuotųsi jų kultūrinis sąmoningumas, puoselėjamas edukacinis kultūros potencialas bei tautos ir asmens kultūrinis tapatumas. S. Pilkienės ir L. Sajienės (VDU) tyrimas rodo, kad inovacijų laukia edukologijos magistrantūros studijų turinys, kuris netenkina darbo rinkos poreikių, o paviršutiniškas žvilgsnis į

atvirą, informacinę visuomenę, kaip pastebi M. Lukšienė, neatskleidžia kultūros raidos krypčių, asmens ir visuomenės santykių. Tuo tarpu pedagogo kvalifikaciją teikiančių perkvalifikavimo studijų absolventai, kaip rodo L. Ušeckienės ir R. Bakutytės tyrimai, gana palankiai vertina dėstytojų veiklą, bet vis dėlto inovatyvumo, skatinant pažintinę veiklą ir patirties refleksiją, daugiausia stinga. Kaip jaunieji tyrėjai, edukologijos doktorantai, supranta M. Lukšienės idėjas, remiasi jomis savo darbuose, pristato M. Barkauskaitė ir D. Karužaitė, konstatuodamos jų sklaidą disertaciniuose tyrimuose.

Ketvirtoji dalis – „Meilės Lukšienės pedagoginis palikimas: apskritojo stalo diskusija: šeima, namai ir ugdymas praetyje, dabartyje ir ateityje“ – apima Lenkijos Vroclavo universiteto dėstytojų darbus, kuriems taip pat aktualios Doktorės keltos idėjos apie nelygstamą šeimos poveikį ugdymui, išskleistos laike.

Suprantant, kad pristatomi leidiniai – tai tik pradžia dr. Meilės Lukšienės mokslinio palikimo tyrinėjimų. Mums ji atrodo prasminga, tik ar esame pajėgūs pamatyti jų visuminę esmę, tikrąją gelmę. Pakol kas malonu, kad tiek konferencijoje, tiek teikiant straipsnius įsijungė įvairaus amžiaus, įvairių mokslo krypčių, įvairių universitetų, skirtingų šalių mokslininkai, liudydami idėjų svarbą, visuotinumą, kurie, reikia tikėtis, greitai virs solidžiomis monografijomis, prieinamomis užsienio skaitytojams.“

Džiaugdamiesi tuo, kas padaryta, ką galima pateikti pedagoginei bendruomenei ir visuomenei skaityti, mokytis ir perteikti jaunajai kartai, mes liekame įsipareigoję ir laukiame kitų autorių, kurie dalytųsi mintimis ir darbais, praturtindami vieni kitus ir įamžindami dr. M. Lukšienės įvairiomis formomis mums paliktas pamokas.

Mokslo darbų žurnalo „Pedagogika“ redakcinės kolegijos vardu
prof. habil. dr. Marijona Barkauskaitė